

Эмилия КОСТИШИН
(Львов)

**СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ
ПОЛОЖЕНИЕ ЧЕРНОВИЦКОЙ ОБЛАСТИ
НАКАНУНЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ РЕФОРМЫ
В СССР 1988 года**

В научной статье на фоне перестроечных нововведений прослеживается нисходящая динамика производственного потенциала Черновицкой области как одного из сегментов нарастания социально-экономического кризиса в СССР и одной из причин внедрения политической реформы в стране, провозглашенной в стране на XIX Всесоюзной партийной конференции 1988 года.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, производство, главные отрасли, падение, реформы, коммунистический режим.

Emilia KOSTYSHYN
(Lviv)

**SOCIAL AND ECONOMIC SITUATION
OF CHERNIVTSI REGION BEFORE
THE POLITICAL REFORM IN THE SOVIET
UNION IN 1988**

The scientific exploration on the background of reconstructive innovations traces the downward trend of Chernivtsi region's productive potential as one of the segments of the social and economic crisis increase in the Soviet Union and a key factor in the implementation of political reforms in the country, declared at the XIX Communist Party Conference in 1988.

Key words: social and economic development, manufacture, key industries, recession, reforms, communist regime.

УДК 94(477)

Світлана ГЕРЕГОВА
(Чернівці)

**ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
МУЛЬТИКУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ
(НА МАТЕРІАЛАХ м. ЧЕРНІВЦІВ)**

У статті розглядається питання дослідження мультикультурної спадщини міста Чернівців у контексті розвитку процесу світової глобалізації. Акцентується увага на понятті «мультикультуралізм» та можливості його застосування у даному випадку. Репрезентовано погляд молодого покоління сучасних Чернівців на проблему збереження мультикультурної спадщини міста, що є результатом опитування студентів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, яке проводилось на основі їх знань щодо історії та культурної спадщини міста Чернівців.

Ключові слова: культура, національна культура, глобалізація, мультикультуралізм, мультикультурна спадщина, Чернівці, Резиденція митрополитів Буковини і Далмації, опитування, респонденти.

Сучасне суспільство має чимало визначень, проте останнім часом дослідники нерідко вживають назву «мультикультурне глобалізоване». Поширення глобалізаційних тенденцій та новітніх інформаційних технологій у сучасному світі має об'єктивний, універсальний характер і спонукає всі національні культури активно пристосовуватися до цих процесів. Важливим є діалог культур, їх взаємовплив, взаємопроникнення та провідні тенденції сучасної соціально-культурної динаміки в умовах мультикультурного глобалізованого суспільства.

Історичний розвиток суспільства включає два різних моменти: з одного боку, безперервні кількісні зміни і якісні перетворення речей і процесів, безперервне виникнення нового і знищення старого; з другого – безперервні зміни одночасно утримують в собі повторення певних явищ і якостей (момент усталеності і відносного спокою). Без такого повторення історичний процес перетворився б на механічне нагромадження подій і явищ, сукупність випадковостей, що не мають внутрішньої єдності і закономірного зв'язку.

На жаль, українська культура нині зазнає значних змін, у чому не останню роль відіграє процес світової глобалізації, якій властиві нові інтеграційні процеси, пов'язані з об'єднанням людства в єдине «мегаспівтовариство». А це спричиняє «певну універсалізацію людського буття, сутність якої полягає в тому, що культурні цінності, створені людиною, поступово стандартизуються та уніфікуються»¹. Проте, враховуючи, що глобалізація має як позитивні тенденції, що ведуть до взаємодії обміну різних культур, забезпечуючи більш глибоке та цікаве культурне спілкування, культурний обмін, культурне поєднання, так і негативні, що можуть привести до уніфікації, до примітивності смаків й уподобань, конформізму тощо, сьогодні надзвичайно важливим є навчитись прогнозувати можливі наслідки глобалізаційних процесів в Україні.

Оскільки ці процеси вже стали загальноновизначним фактом, збереження культурних традицій, національного менталітету та національно-культурної цілісності стали першочерговими завдання у справі консолідації суспільства та його національно-культурної самобутності. Важливо виробити необхідні кроки для збереження національної ідентичності, щоб не допустити нищення української нації з її власною системою цінностей і пріоритетів, з власною мовою, міфологією, свідомістю і символізмом, яка складалась тисячоліттями, і яка зуміла «вистояти» у найнесприятливіших умовах для її розвитку.

Тема нашої наукової розвідки є надзвичайно актуальною, адже розмірковуючи над формуванням власної ідентичності у розвитку культури, ми

спостерігаємо цікавий феномен, що стосується столиці буковинського краю – міста Чернівців. «Уніфікаційна» політика радянської влади щодо місцевого населення у післявоєнний період, насаджування російської мови, формування людини нового «радянського зразка» з обов'язковим нівелюванням місцевих культурних традицій, які мали місце в буковинському краї, призвели до «знекровлення» потужних осередків мультикультурного міста. Проте нинішні Чернівці все більше повертаються до своєї мультикультурної спадщини та багатонаціональної історії, і саме тут отримав початок рух за збереження спільної культурної спадщини, який вже неможливо спинити.

Чимало для популяризації багатонаціональної історії буковинської столиці та її культурної спадщини зробив свого часу історик, на жаль уже покійний, І. Чеховський. Активно працюють у цьому руслі науковці-історики В. Ботушанський, О. Добржанський, О. Масан, М. Чучко та ін.² Представляє інтерес невелике видання, підготовлене В. Стариком, що має назву «Мультикультурні Чернівці»³, де оглядово представлена історія розвитку найбільших національних громад міста – вірменської, єврейської, німецької, польської, російської, румунської, української із застосуванням карт та описів екскурсійних маршрутів «Національні громади міста Чернівців». Цікаво, що інформацію щодо історичних національних громад Чернівців автор подає, розташовуючи їх в алфавітному порядку, а не по мірі чисельності, не виділяючи певної їх «значимості» в історії міста, що, на нашу думку, є уособленням толерантної мультикультурності Чернівців.

Проте, на нашу думку, звертаючись до дослідження проблеми збереження мультикультурної спадщини Чернівців, варто зупинитись насамперед на визначенні самого терміна «мультикультуралізм» та можливості його застосування у даному випадку. Тим більше, що цей термін у наш час нерідко є об'єктом уваги не лише представників академічного та громадського середовища Європи, а й політичних лідерів.

Мультикультуралізм, або ж культурний плюралізм – явище суспільного життя, що характеризує співіснування в межах однієї території (країни), багатьох культур з тим, що жодна з них не є панівною. Також цим словом називають філософський світогляд і філософську теорію, які стверджують, що наявність у суспільстві багатьох культур – це природний стан суспільного життя і до нього треба ставитись відповідно⁴. З точки зору мультикультуралізму крайністю і відхиленням від норми є намагання утвердити у суспільному житті одну єдину «загальноприйнятну» культуру, що часто буває у суспільствах тоталітарного типу.

Загалом політика мультикультуралізму отримала право на своє існування у деяких країнах Західної Європи, що пов'язано із великою кількістю іммігрантів, руками яких насправді була віднов-

лена економіка цих країн у післявоєнний час. Наявність у країнах значної кількості іммігрантів, які не квапились повертатись додому, стала передумовою для пошуку нових принципів внутрішньої політики. Проте не всі країни, де робилась така спроба, змогли впровадити цю політику у життя: не так давно, тобто у 2010 році, Ангела Меркель заявила про абсолютний провал політики мультикультуралізму в Німеччині.

Натомість у Канаді мультикультуралізм був запроваджений ще у 1970-1980-ті роки, а в 1982 р. був зафіксований як офіційна політика держави в Конституції, далі більше: у 1988 р. був прийнятий Акт збереження та посилення мультикультуралізму у Канаді, в якому визначалась як ціль «сприяння розумінню того, що мультикультуралізм відображає культурну спадщину та етнічне різноманіття канадського суспільства та визнає свободу всіх членів канадського суспільства зберігати, посилювати і ділитися своєю культурною спадщиною». Тут варто зауважити, що країни з переважанням традиційної культури, як наприклад, Японія, ніколи не задумувались про політику мультикультуралізму. А отже, хоча доктрина мультикультуралізму є досить популярною, кожна держава реагує на неї відповідно до свого усталеного розвитку, бажаючи або не бажаючи змінювати традиційні засади суспільства.

Щодо України, то нині нерідко звучить теза, що саме політика мультикультуралізму допоможе вийти їй із мовного протистояння, яке стало «сірником» у нинішньому протистоянні «Схід – Захід» в нашій країні. Проте, на нашу думку, ми швидше маємо у нашій державі «російсько-український бікультуралізм», ніж мультикультуралізм, і не варто копіювати чийсь дії і переносити їх на наші історичні терени. Зрештою, й не так багато сьогодні в Україні іммігрантів, що необхідно запроваджувати принципи цієї політики з метою їх «не образити»: базуючись на принципах демократії, культурна більшість не має міняти свої звичаї і традиції «на угоду» меншості. Можливо, нам необхідно розвивати у своїй свідомості ідею підтримки і розвитку більшого взаєморозуміння, витримки й толерантності.

Поняття культури у сучасній культурології має такі основні складові: життєві цінності, норми поведінки, артефакти. Останні як витвір матеріальної культури, зазвичай, є похідними від двох попередніх складових і можуть бути як речами, створеними людьми, так і феноменами духовного життя суспільства: наукові теорії, шедеври мистецтва, фольклор тощо. І хоча культура в кожній людській цивілізації має свої певні організаційні форми – своєрідні провідники культури: держава, релігійні установи, школи тощо, які через різноманітні засоби, перш за все – ідеологію, впливають на матеріальне та духовне життя суспільства, проте важливу роль в культурному житті суспільства відіграють і усталений віками спосіб життя,

традиції і звичаї народу, його історичне минуле і сьогодення. Саме під впливом цих чинників формується національний характер та національний менталітет⁵, що так важливо тепер для нас в Україні. Тут варто навести слова Дмитра Павличка, який, ведучи мову про інтеграційні процеси в європейській культурі, зазначив: «Якщо економічна доцільність (а з неї випливає глобалізація всіх вимірів життя!) нищитиме духовну сутність людини, її національну непоступність, тоді мусить настати або опір тому вбивчому процесові, або смерть людської цивілізації»⁶.

Постає питання: що робити? Можна запропонувати таку відповідь: в умовах глобалізації саме національна культура може виступати рятівною силою. Адже загальновідомо, що світова культура, як будівля із цеглин, складається із найкращих здобутків національних, які формувалися упродовж тисячоліть. І хоча у творенні національних культур провідну роль відіграв корінний етнос, проте кожна з них складалась і під впливом культур інших, як правило, сусідніх етносів, а також тих народів, чи їх представників, які жили на землях корінного етносу колись і залишили свій слід в його культурі. Таким чином, світова культура формується і розвивається на базі національних культур, кожна національна культура може розвиватися і збагачуватися, лише використовуючи досягнення світової культури, і цей взаємозв'язок є універсальним.

Для незалежної України проблема національної ідентичності є досить складною і стоїть вона гостріше, ніж у більшості західних країн, адже у нас «не було часу» на формування власної чіткої та всеохоплюючої системи національної ідентичності. Перебування України у складі СРСР, радянська політика щодо України та інших радянських республік була спрямована на придушення національних тенденцій, пов'язаних з утворенням національної держави. Пропагування єдиної нації – радянського народу – призводило до певного «зрівняння» у правах і соціальному статусі представників різних національно-етнічних груп. Однак саме у середовищі українців згодом зародився той вогонь бунту і протесту, який згодом набув поширення серед усіх «радянських» народностей і призвів до розвалу Радянського Союзу.

Які ж фактори спричинилися до того, що український народ відмовився від ідентифікації з «єдиним радянським народом», і що підштовхнуло українців до пошуків власної етнічної ідентичності? Можливо, це зростання соціального статусу українців за умови відсутності дискримінації за ознакою етнічного походження, чи небажання повного розчинення автентичної української культури, її дифузії із «радянською» культурою?⁷ А можливо, розуміння загрози повної втрати найвагоміших пам'яток національної культури, нерідко унікальних і неповторних, безцінних національних реліквій, які в період перебування українських земель у

складі інших держав, спонтанно або цілеспрямовано вивозилися з України, збагачували музейні, бібліотечні, архівні збірки імперських столиць, або ж ставали набуток приватних колекцій, розпоширюючись по всьому світові, піддавались знищенню внаслідок не лише воєнних дій на території України, а й через ідеологічні вказівки і заборони.

На нашу думку, коли до міста Чернівців ми застосовуємо термін «мультикультурні», то під цим визначенням розуміємо мультикультуралізм як один із аспектів толерантності, який полягає у паралельному існуванні культур з метою їх взаємного проникнення, збагачення і розвитку в загальнолюдському руслі масової культури. Саме у мультикультурній спадщині Чернівців свій прямий або ж опосередкований відбиток залишили ті держави, до складу яких входила Буковина за час свого історичного розвитку. Це, насамперед, імператорська Австрія, якій чернівчани завдячують не лише архітектурними шедеврами у місті, а й певним розвитком власної «освіченості» та «культурності» у XIX – на початку XX ст.

У цьому контексті найяскравішим уособленням мультикультурної спадщини Чернівців можна вважати Резиденцію митрополитів Буковини і Далмації – одне із найвизначніших творінь європейської архітектури другої половини XIX ст. Резиденція, збудована за проектом відомого чеського архітектора Йозефа Главки [за його проектами збудовано майже 150 будівель у різних містах Європи] вже давно стала своєрідною візиткою дивовижно «різнобарвної» столиці Буковини: вона являє собою дух Буковини, симбіоз стилів і культур усіх народів, що населяли цей край.

Звісно, створення православної митрополії у католицькій Австро-Угорщині, до складу якої на той час входила Буковина, було б неможливим без сприяння і підтримки багаторічного єпископа і першого митрополита православної церкви на Буковині Євгена Гакмана⁸. Завдяки митрополичому палацу, збудованому у Чернівцях, наприкінці XIX ст. місто Чернівці набуло статусу однієї із крайових столиць Австрії. І як тут не згадати відомий вислів ксьондза Яна Бадені, який відвідав Чернівці наприкінці XIX ст., що «...бути в Чернівцях, а «резиденції» не побачити – це бути в Римі і не бачити папу Римського»⁹. А більш ніж через століття доктор архітектури Юрій Репін додав: «Геніальність ансамблю резиденції в тому, що вона не може бути повторена ні в цілому, ні в деталях. Будівля резиденції стала символом міста, подібно до того, як Кремль – символ Москви, Собор святого Петра – символ християнського світу, Сіднейська опера – символ Австралії»¹⁰.

Характеризуючи Чернівці початку XX ст., його сміливо можна порівняти із великою музичною скринькою, що маючи певну кількість мелодій, налаштовує на сприйняття кожної окремо, у той же час сприймається як одне неподільне ціле. Це порівняння, на нашу думку, яскраво відображає

життя тогочасних Чернівців, де, за словами Георга Дроздовського, «проживало пліч-о-пліч шість національностей (мались на увазі: українці, німці, поляки, євреї, румуни та люди іншого етнічного походження. – С.Г.), які поралися зі своїми щоденними турботами, намагаючись бути Заходом на Сході, себто стояти під знаком культури, що була європейською»¹¹. Таке етнічне і національне «різнобарв'я» Чернівців і вплинуло на створення його мультикультурної спадщини з переважанням європейських традицій не лише в архітектурі, а й в способі життя й спілкуванні мешканців.

Наше дослідження стало результатом певного експерименту, мета якого – залучивши думки сучасних мешканців міста, дати відповідь на питання щодо потреби збереження мультикультурної спадщини Чернівців, де, за висловлюванням митця О. Любківського, «досі блукає європейська душа міста, блукає о тій порі, коли нікого немає на вулицях»¹², – міста багатонаціонального, з особливим менталітетом, унікального у розмаїтті: мозаїчність культур, архітектурних стилів, традицій та подій.

Варто зазначити, що у такому поляризованому суспільстві, яким є сучасна Україна, і де нині гостро відчувається проблема «Схід – Захід», марно сподіватися на консолідаційний ефект від інструментальної мобілізації історичної пам'яті. Не кажучи вже про індивідуальний досвід кожної людини, суспільний досвід груп і виразно фрагментовану політичну культуру, що диктують різні критерії оцінок історичних подій і різні пояснення мотивацій. За таких умов, на думку дослідниці Л. Нагорної, проблеми історичної пам'яті (як і колективної відповідальності) неминуче потрапляють у зону метафоричного моделювання. І надзвичайно важливо дбати про те, щоб тягар міфів не зруйнував остаточно фундамент загальногромадянської ідентичності¹³.

Формування ж сучасної української ідентичності значною мірою залежить від виховання в молодого покоління почуття патріотизму, зростання особистості на засадах духовності, моральності, толерантності, створення власного рівня культури та ціннісних орієнтирів з обов'язковим використанням потужної культурної спадщини попередніх поколінь. Це важливо забезпечувати «через самоідентифікацію та консолідацію українців як етнокультурного суб'єкта, через залучення до етнокультурної діяльності наймолодшого покоління вже на перших кроках його соціалізації, через включення до актуальної художньої культури тих пластів спадщини, які тривалий час замовчувались або піддавались остракізму, через вирівнювання статусу суб'єктів міжкультурних комунікацій, без чого діалог культур неминуче обертається монологом...», через запобігання механічному перенесенню на український ґрунт здобутків інонаціональних культур, стимулювання їх творчого переосмислення»¹⁴.

Керуючись афоризмом: «Кожен день, прожитий людиною, це вже історія», необхідно зберегти для майбутніх поколінь неоціненні матеріали «ус-

ної історії», отримані за допомогою інтерв'ю зі старими мешканцями, які на жаль, відходять у інший світ, несучи разом із собою власні переживання та міркування щодо певних моментів історії, безпосередніми учасниками яких вони були. Їх спогади є надзвичайно важливими, адже вони забезпечують передачу систем цінностей та культурно-семантичного коду від покоління до покоління, що так важливо для розвитку духовної культури будь-якого суспільства.

Проте опрацювання матеріалів інтерв'ю із літніми мешканцями Чернівців та аналіз їх результатів є об'єктом нашої подальшої дослідницької діяльності. У даній науковій розвідці ми презентуємо узагальнені результати проведеного нами опитування молодих людей, які постійно або тимчасово мешкають у місті Чернівцях.¹⁵ Не випадково у ролі респондентів виступили студенти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, адже саме університет спільно з міськими структурами на суспільному та науковому рівнях займається питаннями збереження культурної спадщини пам'яток місцевого, національного та всесвітнього значення. Відбір респондентів (двісті осіб) проводився на основі їх компетенції або відсутності компетенції відносно їх знань щодо історії та культурної (насамперед, архітектурної) спадщини Чернівців. У цьому контексті було виділено чотири групи респондентів, однакових за кількістю: 1) історики-політологи, 2) математики і фізики, 3) хіміки і біологи, 4) архітектори і туризмознавці.

Умовно анкету можна розділити на три частини: питання, що стосуються поінформованості респондентів щодо історії м. Чернівців та його мешканців; візуальні тести, де представлені архітектурні об'єкти в давньому та сучасному вигляді; питання щодо збереження історичних та культурних об'єктів Чернівців та пам'яті про відомих чернівчан. Середній вік респондентів – 18-21 років (студенти 3-4 курсів); більше половини з них проживають у м. Чернівцях із народження; у 79 % респондентів батьки мають вищу освіту.

Аналізуючи результати опитування, варто взяти до уваги соціально-культурний контекст: сучасна сім'я складається найчастіше з двох поколінь; контакт респондентів з найстаршими членами родини, з прабабусями або прадідусями (якщо вони ще живі, і які можуть згадати про своє життя у міжвоєнний або післявоєнний час), як правило, фрагментарний, і навіть з дідусями і бабусями, стає все рідшим, найбільший контакт у молоді між собою, тобто між однолітками.

Дуже невелика кількість респондентів (із студентів-архітекторів) походить із родин, які живуть у місті протягом кількох поколінь, для яких минуле міста та його післявоєнної історії є водночас історією їх родини, закодованою в біографії її членів і переданого від покоління до покоління. У цих родинях найбільше шануються традиції буковинського краю, повага до минулого, панує інтелігент-

ність та шляхетність, що знайшло своє відображення у змістовних обґрунтуваннях деяких відповідей цих респондентів на запитання. Більшість із народжених у Чернівцях респондентів походить із родин, де їх бабуся або дідусь переїхали до міста одразу у післявоєнний час (у післявоєнних Чернівцях залишилося лише до 10% корінних чернівчан).

Зрозуміло, що норми життя та «родинна аура», яка впливає на світогляд молодшого покоління, стимулюють респондента цікавитись життям міста та його культурною спадщиною або навпаки, – що й пояснює його культурну байдужість та черствість. Саме у цьому контексті важливою є роль школи для розширення знань та становлення світогляду, а згодом вищого навчального закладу, де навчається респондент.

Приємно констатувати, що всіх студентів-респондентів цікавить історія Чернівців, хоча майже 2/3 віддають перевагу історії австрійського та румунського періодів. Відповідаючи на запитання щодо вагомості залишеного сліду в архітектурі, мистецтві, культурі та звичаях чернівчан і їх міста у передвоєнний період, респонденти віддали перевагу німцям/австрійцям (48%), а далі розташувалися у послідовності зменшення: українці, румуни, поляки, євреї, вірмени. Всі респонденти вважають вивчення історії міста «необхідним», зокрема «дуже важливим» вважають 65% (97% – істориків і політологів та архітекторів і туризмознавців). 87% респондентів змогли назвати знаменні події, імена видатних особистостей і місця у Чернівцях, присвячені їх пам'яті, що викликає гордість за наших студентів.

Прикметно, що всі 100% респондентів назвали найяскравішою і найважливішою архітектурною пам'яткою міста Чернівців Резиденцію митрополитів, що, без сумніву, пояснює сам факт навчання їх у цій унікальній споруді. Можливо, тут відіграв свою роль той факт, що у 2011 р. архітектурний комплекс Резиденція митрополитів Буковини і Далмації (нині Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича) включена до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. І коли Резиденція митрополитів стала третім українським об'єктом культурної спадщини, включеним в один з найпрестижніших списків, більшість наших респондентів, будучи тоді першокурсниками, увібрала в себе гордість за свій навчальний заклад і спонукала до більш детального вивчення історії своєї «Альма-матер», що вони могли зробити за допомогою ЗМІ, наукової літератури, а також почерпнути інформацію із заходів, що проводились на факультетах університету з цієї нагоди.

Відповідаючи на запитання щодо необхідності збереження історичних пам'яток німецької, румунської, єврейської, польської, вірменської, а також культури радянського періоду, 70% респондентів відповіли ствердно, натомість лише 20% висловились за їх знесення на користь злободенних потреб мешканців міста, менше 10% – не змогли дати конкретної відповіді.

При цьому щодо підтримки, збереження та фінансування місць, пов'язаних з пам'яттю про неукраїнців, які проживали в Чернівцях до встановлення радянської влади у 1940 р., обираючи водночас декілька відповідей, 70% респондентів вважають, що цей аспект повинен бути пріоритетним у роботі міських структур; 60% – всіх мешканців міста, незалежно від національності; 49% – обласної ради; 44% – товариства колишніх мешканців Чернівців та їх родичів, які постійно проживають за кордоном; 35% – Уряду України; 22% – представників національних меншин, які проживають в місті; 19% – держави, батьківщини національних меншин (Польща, Румунія, Ізраїль, Австрія, Німеччина); 16% – Європейського Союзу.

Отже, в результаті опитування, що є важливою складовою практичного аспекту дослідження мультикультурної спадщини Чернівців, нами зроблені такі висновки:

1). Найбільшу поінформованість щодо історії Чернівців, архітектурних споруд, культурних пам'яток та певних відомостей про визначних чернівчан із всіх груп респондентів мають групи №4 та №1 (відповідно: архітектори і туризмознавці, та історики і політологи). Вони стовідсотково правильно відповіли на візуальні тести. Це не є випадковістю, адже студенти саме цих спеціальностей (меншою мірою, студенти-політологи) є своєрідним каталізатором знань про історію міста, про культурні та архітектурні пам'ятки, що пов'язано, по-перше, із специфікою напрямів навчання, із більш детальним вивченням дисциплін, які прямо чи опосередковано стосуються історії України, української культури, історії краю; по-друге, абсолютне число із групи № 4 (архітектори і туризмознавці) мешкають у Чернівцях від народження або у родинях з глибоким місцевим корінням.

2). Більшість респондентів-студентів:

- мають достатній рівень знань про історію Чернівців, досить часто відвідують веб-сторінки, які містять інформацію про історію міста, та рекомендують їх друзям; рідше – купують книги, альбоми старих Чернівців; відвідують виставки, присвячені відомим чернівчанам;

- підтверджують мультикультурність старих Чернівців, цінують культурну спадщину національних меншин, що дісталася сучасним чернівчанам від попередніх поколінь;

- виступають за збереження історичних будівель і об'єктів, які несуть в собі як історичну інформацію, так і ознаки мультикультурної спадщини міста, водночас пропонуючи пристосовувати їх до нових реалій життя міста;

- вважають, що їх прямим обов'язком є повернення пам'яті про визначних мешканців міста, які жили у різні історичні періоди.

- зазначають, що збереження пам'яток різних етнічних меншин ніяким чином не може сприяти нестабільності у громадянському суспільстві.

Таким чином, незважаючи на бажання і намагання у свій час радянської влади запровадити «єдину радянську культуру» на всіх українських землях, «знешкоджуючи» різними способами «небажане» місцеве населення, зносячи пам'ятники і перейменовуючи на радянський лад вулиці, їй все ж не вдалося знищити надзвичайний колорит «різнобарвної» культури на теренах приєднаної буковинської землі, що знайшло відображення у мультикультурній спадщині Чернівців.

І як би хто не намагався звести нанівець особливості культури кожної з національних громад міста, що так яскраво були виражені у 20-80-х рр. ХХ ст., як би їх не переробляли на новий лад, все одно вони мають своє неповторне обличчя, і, отримавши нове життя у часи незалежної України, будуть і надалі розвиватись, опираючись на молоді інтелектуальні сили, які формуються у толерантному середовищі Чернівців. А той дух, який випромінює неповторна мультикультурна спадщина Чернівців, є тією живильною силою, що тримає нас у стані глибокого, прихованого й постійного натхнення, що спонукає дослідників на подальшу наукову діяльність.

¹ Кадієвська І.А. Роздуми про освіту майбутнього / Ірина Кадієвська // Грані. – 2010. – №4(72), липень-серпень. – С. 63.

² Чернівці: історія і сучасність (Ювілейне видання до 600-річчя першої писемної згадки про місто). [Кол. монографія] В.М.Ботушанський, С.В.Біленкова, О.В.Добржанський та ін. За заг. ред. В.М.Ботушанського. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 586 с.

³ Старик В. Чернівці мультикультурні / Володимир Старик. – Чернівці: Золоті литаври, 2012. – 18 с.

⁴ Мультикультуралізм // Джерело доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.

⁵ Гнатенко П. Український національний характер / П.І. Гнатенко. – К.: ДОК-К, 1997. – С15.

⁶ Павличко Дм. Українська національна ідея: Статті, виступи, інтерв'ю. Документи. / Дмитро Павличко. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – С.639.

⁷ Український соціум / За ред. В.С.Крисаченка. – К.: Знання України, 2005. – С.278.

⁸ Масан О. Владика Євген (Гакман) – визначний діяч православної церкви на Буковині в ХІХ столітті / Олександр Миколайович Масан. – Чернівці: Місто, 1999. – С.53-54.

⁹ Бадені Ян. В Чернівцях. Враження з кількадечної поїздки / Ян Бадені. – Чернівці: Золоті литаври, 2006. – С.33-34.

¹⁰ Репін Ю. Дорогоцінний спадок генія / Юрій Репін // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Зб. наук. статей. – Чернівці: Рута, 2006. – Т.14. – С.23.

¹¹ Дроздовський Г. Тоді в Чернівцях і довкола / Георгій Дроздовський. – Чернівці, 2001. – С.16.

¹² Олег Любківський: Аура Чернівців та їхня атмосфера вельми сприяють певному поетичному настроєві, надихає та інспірує... // Джерело доступу: <http://maydan.drohobych.net/?p=25485>

¹³ Нагорна Л. Регіональна ідентичність: український контекст / Лариса Нагорна. – К.: ІПіЕНД імені І.Ф.Кураса НАН України, 2008. – С.319.

¹⁴ Лисий І. Філософська і мистецька культура / Іван Лисий. – Київ: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – С.127.

¹⁵ Далі використані матеріали опитування студентів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, проведеного в рамках міжнародного проекту «Пам'ять про зниклі групи населення у сучасному міському середовищі Центральної і Східної Європи: трансформації пам'яті і міське планування у Львові, Чернівцях, Кишиневі і Вроцлаві».

Світлана ГЕРЕГОВА
(Черновці)

**К ВОПРОСУ ИССЛЕДОВАНИЯ
МУЛЬТИКУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ:
ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ И ПРАКТИЧЕСКИЙ
АСПЕКТЫ (НА МАТЕРИАЛАХ
Г. ЧЕРНОВЦОВ)**

В статье рассматривается вопрос исследования мультикультурного наследия города Черновцов в контексте развития процесса мировой глобализации. Акцентируется внимание на понятии «мультикультурализм» и возможности его применения в данном случае. Представлен взгляд молодого поколения современных Черновцов на проблему сохранения мультикультурного наследия города в результате опроса студентов Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича, который проводился на основе их знаний по истории и культурному наследию города Черновцов.

Ключевые слова: культура, национальная культура, глобализация, мультикультурализм, мультикультурное наследие, Черновцы, Резиденция митрополитов Буковины и Далмации, опрос, респонденты.

Svitlana GEREGOVA
(Chernivtsi)

**ON THE ISSUE OF MULTICULTURAL
HERITAGE STUDIES: THEORETICAL AND
PRACTICAL ASPECTS (ON THE BASE OF
CHERNIVTSI CITY MATERIALS)**

The article canvases multicultural heritage study of the city of Chernivtsi in the context of the world globalization process. Of paramount interest is the concept of «multiculturalism», its commitment to pluralism and its support for the rich multicultural diversity, in general, – phenomenon that must be shared and would be of benefit to the Bukovynian community, in particular. Significantly, youth's opinion on multicultural heritage preserving in a present-day Chernivtsi was gained by the survey, conducted by Yurii Fedkovych Chernivtsi National University students and based on their awareness of history and cultural heritage of Chernivtsi.

Keywords: culture, national culture, globalization, multiculturalism, multicultural heritage, Chernivtsi, The Residence of Bukovynian and Dalmatian Metropolitans, survey, respondents.